

INDHOLD

INDLEDNING	3
VEJLEDNING OM OFFENTLIGGØRELSE	3
PÆDAGOGISK GRUNDLAG	4
Et pædagogisk læringsmiljø hele dagen	5
Børnesyn og børneperspektiver	7
Børns leg	11
Det brede dannelses- og læringssyn	14
Børn i udsatte positioner og alle børns deltagelse i børnefællesskaber	16
Forældresamarbejde	19
Sammenhængende overgange og det sidste år i børnehaven	21
DET PÆDAGOGISKE GRUNDLAG OG SAMMENHÆNG TIL DE SEKS LÆREPLANSTEMAER	23
ARBEJDET MED DE SEKS LÆREPLANSTEMAER	24
Alsidig personlig udvikling	25
Pædagogiske mål for læreplanstemaet Alsidig personlig udvikling	25
Refleksion over sammenhæng til læringsmiljøet og det pædagogiske grundlag	25
Arbejdet med Alsidig personlig udvikling fremadrettet	26
SOCIAL UDVIKLING	27
Pædagogiske mål for læreplanstemaet alsidig personlig udvikling	28
Arbejdet med Social udvikling fremadrettet	29
KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB	29
Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab	29
Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø	30
Arbejdet med Kultur, æstetik og fællesskab fremadrettet	31
KOMMUNIKATION OG SPROG	31
Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kommunikation og sprog	31
Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø	31
Arbejdet med Kommunikation og sprog fremadrettet	33
KROP, SANSER OG BEVÆGELSE	33
Pædagogiske mål for læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse	33
Refleksion over sammenhæng til Solspirens læringsmiljø	33
Arbejdet med Krop, sanser og bevægelse fremadrettet	34
NATUR, UDELIV OG SCIENCE	35
Pædagogiske mål for læreplanstemaet Natur, udeliv og science	35
Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø	35

Arbejdet med Natur, udeliv og science fremadrettet	36
ØVRIGE ELEMENTER	36
Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	36
Fysisk børnemiljø	36
Psykisk børnemiljø	38
Æstetisk børnemiljø	39
Samspil og relationer	40
Evaluering	42
Inddragelse og samarbejde.....	43
Inddragelse af forældrebestyrelsen	43
Inddragelse af lokalsamfundet.....	44
UDVIKLINGSPLANER	46
Indhente og forankre nye perspektiver i praksis?	46
Igangsætte konkrete tiltag?	46
Inddrage mere viden udefra?	46
Indsamle mere information om egen praksis?	46

INDLEDNING

Med dagtilbudsaftalen (2018) er det fremlagt, at det i dagtilbudsloven skal tydeliggøres, hvilket pædagogisk fundament alle dagtilbud skal bygge på for at skabe en tryk og udviklende hverdag for alle børn i dagtilbud. Det handler om at skabe en fælles retning, sprog og forståelse gennem en ny ramme for den pædagogiske læreplan.

I Hjernen&Hjertet har vi med udgangspunkt i den nye dagtilbudslov samt materialer udgivet på EMU i forbindelse med den nye styrkede læreplan, udviklet redskabet Rambøll Læreplan, som er en skabelon til understøttelse af det enkelte dagtilbuds systematiske arbejde med læreplanen.

Gennem dialogen får I et indblik i hinandens oplevelser og forståelser af praksis ud fra nogle refleksions- og vurderingsspørgsmål. Redskabet henvender sig til pædagogisk personale med en leder som den, der fastsætter den overordnede ramme. Lederens rolle er derudover at understøtte processen ved at tilrettelægge gode rammer for og sikre, at dialogen medfører nye eller justerede tiltag og i sidste ende en pædagogisk praksis i overensstemmelse med den styrkede pædagogiske læreplan.

VEJLEDNING OM OFFENTLIGGØRELSE

LÆS INDEN I GÅR I GANG!

Det er ikke hensigten, at den pædagogiske læreplan skal være en lang rapport, som i detaljer beskriver dagtilbuddets arbejde med det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Tværtimod er det intentionen, at dagtilbuddets pædagogiske læreplan - med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser for læreplanstemaerne - skal fungere som et **pædagogisk redskab**, der **via korte, relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning** for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet.

Herunder **sikre, at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene** mv.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at offentliggøre den pædagogiske læreplan. Den pædagogiske læreplan vil fx kunne offentliggøres på dagtilbuddets hjemmeside eller et andet sted, som er kendt af og let tilgængeligt for forældrene. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 9, stk. 1).

Læreplanen fungerer altså både som et internt arbejdsredskab, samt et dokumentationsdokument udadtil. I den forbindelse skal det nævnes, at selve vurderingen fra Ministeriets værktøj "Redskab til selvevaluering" ikke vil fremgå i den pdf, der er udarbejdet til offentliggørelse, da denne udelukkende anses som et internt arbejdsredskab.

Men alle øvrige refleksioner og beskrivelser i læreplanen vil fremgå og skal derfor formuleres med tanke for dette.

PÆDAGOGISK GRUNDLAG

Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag. Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark. Nogle elementer i form af eksempelvis barnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer såsom eksempelvis forældresamarbejdet og arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end i andre.

Nedestående del af skabelonen, der omhandler det pædagogiske grundlag bygger på EVA's materiale "Redskab til selvevaluering", som kan findes på [EMU's hjemmeside](#)

ET PÆDAGOGISK LÆRINGSMILJØ HELE DAGEN

Dagtilbud skal etablere et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Reflektér – tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvad karakteriserer den måde, vi organiserer vores pædagogiske læringsmiljø på, og får vi skabt et miljø, der understøtter leg, aktiviteter og rutiner?

- Hvad fungerer godt/dårligt?

Hvilke pædagogiske overvejelser ligger til grund for den måde, vi organiserer vores pædagogiske læringsmiljø på?

- Hvordan ved vi, om vores antagelser holder stik?

Hvordan kan vi undersøge og se, hvad børnene får ud af vores måde at organisere det pædagogiske læringsmiljø på?

Hvordan matcher vores faglige kompetencer vores mål om at skabe et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø?

Skriv her

Det der karakteriserer vores pædagogiske grundlag er en meget fast rytme i dagligdagen, der former læringsmiljøet og læringen i vores Rudolf Steiner institution. Vi arbejder ud fra barnets egne initiativer i legen og former daglige sanglege og eventyr ud fra dette.

Således er dagene delt op i initiativer, der støtter barnet videre i den fri leg.

En typisk dag ser sådan ud:

*Fra kl.8.00 Morgenaflevering

*oprydning og Morgensang, hvor alle børnene nævnes –

*mellemmåltid

Skovtur

Leg i haven

*spisning

Sove

*eftermiddagssysler – herunder forberedelse af maden til næste dag

*afhentning inden kl.15.30

Vi kan iagttage en meget stor grad af tryghed i barnet allerede efter få dage, fordi, vi har en meget defineret rutine. Barnet ved, hvad der skal ske – og det sker på samme tidspunkt hver dag.

Derudover tager vores pædagogik udgangspunkt i sansestimulering og årstidernes vekslen.

BØRNESYN OG BØRNEPERSPEKTIVER

Børnesynet i danske dagtilbud tager udgangspunkt i, at det at være barn har værdi i sig selv. Pædagogiske læringsmiljøer skal derfor inddrage børneperspektiver, uanset om der er tale om hverdagsituationer, børneinitierede aktiviteter eller voksenplanlagte forløb.

Reflektér – tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvordan arbejder vi med løbende at følge børnenes spor, oplevelser og interesser?

- Hvad gør vi for at indfange alle børns perspektiver? Er det de samme børn, vi altid får øje på?

Hvornår har vi senest brugt børnenes perspektiver som grundlag for at udvikle det pædagogiske læringsmiljø?

- Hvilke nye indsigter nåede vi frem til?
- Hvad ændrede vi som resultat af vores indsigter?

Hvordan arbejder vi regelmæssigt med børnenes feedback, fx på personalemøder, som input til vores faglige dialog?

I hvilke situationer kunne det være relevant at inddrage børnenes perspektiver, hvor vi ikke gør det i dag?

Skriv her

Barnet har en værdi i sig selv, og vi lægger derfor stor vægt på, at det inddrages i de daglige gøremål, som oprydning og madlavning, samt det at være en del af det nødvendige fællesskab. Barnet skal vide/føle, det ikke kan undværes, og kan deltage ud fra det sted, hvor barnet er i sin udvikling.

Vi gennemgår dagligt børnene, mens de sover, så vi er sikre på, at vi ser hvert enkelt barn, og kan imødekomme hvert enkelts behov. Hvis barnet eksempelvis ikke viser optimal trivsel, fokuserer vi på barnet en hel uge og laver en handleplan, som f.eks. kunne se sådan ud:

Peter på 1 ½ år vil helst lege med de større børn på 2 ½ år. Derfor oplever han tit, at han ikke kan følge med i legen. Nu placerer vi ham bevidst i en anden gruppe børn på 1-1 ½ årige, hvorefter han blomstrer op og kan lege med.

Legen er for barnet ligeså vigtig, som arbejdet er for den voksne. Her hos os skaber de voksne rummet for den frie leg; vi understøtter barnets initiativer ved at indrette vores institution, så der er rum i rummene med flere forskellige legezoner og set-ups. På denne måde kan at hvert enkelt barn søge at få opfyldt deres behov, og vi kan ligeledes guide barnet, hvis vi ser et behov hos det. Et eksempel på dette, kan være, at vi har set et behov for at kunne bruge haven på anden vis for de større børn, og har derfor indkøbt trillebører, som kan opfordre og bruges til opsamling af blade o.a, samt udvidet rollelege, hvor der er mulighed for større bevægelse rundt i haven. Da trillebørerne ankom, gik de største straks igang med at køre rundt med dem; de samlede spande, skovle og kopper, som vi guidede dem hen til vasken og vaskede.

Udenfor i haven er der ligeledes områder bygget op til fantasi og initiativ – og tilmed har vi mosen, hvor vi går hver dag – her er masser af legezoner. Vi er meget observerende i forhold til børnenes perspektiver på miljø og omgivelser, derfor ændrer vi løbende miljøet i haven.

BØRNS LEG

Leg har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Leg er grundlæggende for barnets udvikling og understøtter bl.a. fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selv-værd og identitet.

Reflektér – tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvordan giver vores pædagogiske læringsmiljø børnene mulighed for at bruge deres fantasi og lege?

Hvad gør vi for at arbejde med børnenes forskellige roller og positioner i legen?

Hvordan arbejder vi med at understøtte, at alle børn har mulighed for at være med i legen?

Hvordan har vi undersøgt den læring og udvikling, der sker i børnenes leg?

- Er der børn, som vi oplever, står uden for legen, og hvad gør vi ved det?

Skriv her

Pædagogerne tager det fulde ansvar for børnene hele dagen – derfor også for legen. Hvis vi oplever et barn, der mistrives i en leg, forvandler den voksne legen eller integrerer andre børn i samme leg, som nu forandres. Vi understøtter altid alle børns mulighed for at deltage i de forskellige lege, men det kræver den fulde bevidsthed fra de voksne at vide, hvad der foregår.

Legen er den store "socialiseringsproces" i vores institution. Her lærer barnet alsidig personlig udvikling. Barnet er ikke en lille voksen, det har et eget potentiale som er individuelt bestemt. Det drejer sig om at give barnet LYST til at udfordre verden – og sig selv. Hvordan gør vi så det? Det gør vi gennem at give barnet mulighed for at efterligne den voksnes begejstring og interesse for livet. Ved at give barnet efterlignelsesværdige forbilleder, det kan spejle sig i. Vi skærper hele tiden vores bevidsthed på det enkelte barn og bevarer vores NYSGERRIGHED, undren og begejstring. Vi møder altid barnet i en anerkendende tone:

Eks. Hvis lille Ida hopper ned fra en lidt for stor træstub i haven, falder og slår sig, siger den voksne: "Hvor var du modig, kom skal jeg puste lidt – og så finder vi en lidt mindre stub, du kan hoppe fra."

I vores institution har vi legetøj i naturlige materialer, som skal virke naturligt imødekommende for barnet, som vil undersøge legetøjet. Vi har eksempelvis træklodser i naturlige former og forskellige størrelser, der ligger op til leg der open-ended. Denne form for leg der ikke er forudbestemt og holdes åben, har barnet ligeledes mulighed for i vores have, hvor det kan bruge sand, huler, pinde og stubbe. Ligeledes har vi dukker i træ og tekstil, som kan bruges til fantasiskabende leg, på den måde at de ikke har faste ansigtsudtryk.

Vi har ligeledes legetøj, som giver mulighed for lege, hvor barnet kan være efterlignende. Dette værende biler, køkken, mad, koste og dukkevogne.

På vores daglige gennemgang af børnene, taler vi om vores daglige observationer, og eks. hvilke af børnene der vil profiterer af at lege sammen - og eventuelt, om der er nogen, der har brug for at lege i vores lille del af haven, hvor der er mere ro. Her ser vi også på om der er børn der står uden for legen, og hvordan vi kan være på forkant med dette. På denne måde forholder vi os dagligt undersøgende og forvandlerende til børnenes leg.

Vi opfordrer også forældre til legeaftaler, hvor vi ser at det kan give mening for barnets trivsel i det sociale, samt i legen.

DET BREDE DANNELSSES- OG LÆRINGSSYN

Legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling er udgangspunktet for de læringsprocesser, barnet indgår i.

Reflektér – tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

På hvilke måder har vi fokus på læringsprocesser gennem hele dagen?

- Leg, børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter og rutiner?

Oplever vi, at det er alle børn, der viser deres undren og nysgerrighed ved fx at stille spørgsmål e.l.?

- Hvad tænker vi om, og hvad gør vi for, de børn, der sjældent giver udtryk for deres undren og nysgerrighed?

Hvordan tilrettelægger vi det pædagogiske læringsmiljø, så det både støtter børnenes kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive læring?

- Hvordan kan vi følge og støtte barnets undren og nysgerrighed?
- Hvordan udfordrer og støtter vi børnene i at få nye ideer og erfaringer med vedholdenhed og gåpåmod?

Hvordan arbejder vi med at følge op på, om vi lykkes med det pædagogiske læringsmiljø i forhold til, hvad børnene får ud af det?

- Hvordan sikrer vi, at vi kommer hele vejen rundt i forhold til de seks læreplanstemaer?

Skriv her

Vores pædagogiske læringsmiljø består af naturmaterialer at lege med – samt let forarbejdede ting f.eks. hjemmesyede dukker, der fremmer fantasien. Således har vi ikke dukker, der kan græde eller tisse, men via barnets fantasikræfter kan en dukke både grine og græde i sit udtryk.

I læringsmiljøet er der også mulighed for at konstruere forskellige bygninger og baner med smukt forarbejdede klodser og skinner af træ.

Læringsmiljøet omfatter også en velindrettet garderobe, hvor barnet hurtigt bliver selvhjulpent i processen med at tage tøj på til gåture og udenørsleg. Garderobepladserne er indrettet, så børnene selv kan nå tøjet. Gennem veksling mellem børneinitiativer og vokseninitiativer kommer vi hele vejen rundt i læreplanstemaerne.

Vi sørger for at rumme de seks læreplanstemaer i løbet af vores daglige og ugentlige rytme. Ved hver årstidfest, som strækker sig over en måned, sørger vi for at der kommer nye input og temaer ind i dagligdagen. Ved forberedelserne til årstidfesterne, gennemgår vi hvad der giver mening for børnene i forhold til læreplanerne.

Vi har tilrettelagt vores dage, sådan at vi oplever at alle børn har mulighed og rum til at være nysgerrige og undrende. Det gør vi ved at sørge for at vi har tid i vores rytme, sådan at barnet har ro til at undersøge omgivelser i eksempelvis garderobe, puslerum og have mm. Vi sørger hermed også for, at de børn der er mere stille også får rum til undersøgelse og undren i grupper der er mindre.

BØRN I UDSATTE POSITIONER OG ALLE BØRNS DELTAGELSE I BØRNEFÆLLESSKABER

Gode pædagogiske læringsmiljøer har særligt stor betydning for børn i udsatte positioner. Det pædagogiske personale har et ansvar for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle deltager i fællesskabet.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvilken pædagogisk tilgang arbejder vi ud fra for at sikre, at alle børn oplever, at de er en del af et børnefællesskab?

- Hvordan er der forskel på vores praksis i forhold til forskellige aldersgrupper?

Hvordan vurderer vi alle børnenes muligheder for at udvikle sig og få nye relationer?

- Er der noget, vi kan gøre anderledes for at give nogle børn bedre muligheder for at opbygge og have gode relationer?

I hvilket omfang har vi faglige dialoger om, hvordan vi kan understøtte, at børn i udsatte positioner trives og ses i det pædagogiske læringsmiljø?

- Er det tilstrækkeligt?
- Hvordan sikrer vi, at vi også har blik for og inddrager de børn, der fx ikke selv henvender sig og ikke deltager aktivt i lege og aktiviteter?

Når vi ser på vores praksis den seneste måned, hvornår er det så lykkedes os at skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor alle børn trives, lærer, udvikler sig og dannes i fællesskabet?

- I hvilke situationer lykkedes det ikke – og hvorfor?

Skriv her

Udsatte børn er hos os

- Voldsomme børn
- Børn fra udfordrede familier
- Børn i skilsmisse, hvor forældrene ikke er på talefod
- "Ved-at-blive-syge" børn
- opstarts børn
- Børn hvor der er sygdom i hjemmet(søskende eller forældre)

Vi sørger for en meget tæt dialog med forældrene om, hvordan vi i fællesskab kan hjælpe barnet fremad i livet. Vi har forskellige muligheder indenfor Steinerpædagogik f.eks. Helseurytmi og Homøopati. Dette kan eventuelt effektiveres efter samråd med forældrene.

De voksne -pædagogerne- skal tage ansvaret for barnets trivsel i institutionen – og de voksne skal skabe de rigtige rammer for hvert enkelt barn, uanset hvilke udfordringer barnet har med sig i sin udvikling – eller hjemmefra. Det handler om, at barnet ikke på noget tidspunkt skal føle sig forkert. Barnet er fuldstændig som det skal være.

F.eks. kan et barn, der intet siger, hjælpes på vej af vores daglige fingerlege -finmotorikken- der stimulerer talecentret i hjernen. Her er det selvfølgelig også meget vigtigt, at den voksne tager fat om problemet uden at lade sine (måske frustrerede) følelser virke ind i barnet, den voksne må ikke se det som et problem.

I det omfang problemet ikke aftager, bruger vi de offentlige tilbud, vi har adgang til.

FORÆLDRESAMARBEJDE

Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Samarbejdet skal bidrage til, at barnet får en god og tryk opvækst.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvordan samarbejder og kommunikerer vi i det daglige med forældrene om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?

- Hvilke rammer og regler har vi for forældresamarbejde?
- Det gælder både de overordnede rammer og den konkrete håndtering i hverdagen. Er det fx o.k. at afbryde en aktivitet med børnene, hvis en forælder har brug en snak?

Hvordan arbejder vi med at møde forældrene forskelligt og tilpasse samarbejdet ud fra deres behov?

Hvordan oplever vi samarbejdet med forældrene i forhold til at rådgive og vejlede dem om deres barns trivsel, udvikling, læring og dannelse?

Hvad ved vi om, hvordan forældrene oplever vores samarbejde, rådgivning og vejledning?

- Inddrager vi synspunkter og viden fra forældrene?

Vi har en Forældrebestyrelse og vi holder ca. 4 bestyrelsesmøder årligt. Vi holder formøde på en time ca. én måned før barnet starter og forældre-konsultation efter barnets første tre måneder mindst 45 min – og ellers efter behov og mindst en gang om året også 45 min . Her er det enkelte barn fuldstændig i centrum. Hvis en forælder har brug for en samtale, finder vi altid ud af det. Vi afbryder selvfølgelig ikke dagligdagen, rutinerne eller barnets leg, men henstiller til en telefonisk aftale om sted og tidspunkt for en uddybende samtale.

Vi har ca. to årlige arbejdsdage, hvor vi forskønner haven og huset. Efterfølgende spiser vi mad eller kage sammen og taler om løst og fast.

Vi tilbyder via opslagstavlen og mails foredrag om aktuelle emner, der rører sig i tiden, samt en grundig gennemgang af Rudolf Steiners antroposofi (Læren om mennesket) på

Forældremøderne. Dem har vi mindst tre af om året, gerne i forbindelse med én af vores mange årstidsfester, som vi så kan fortælle lidt nærmere om. På Forældremøderne gennemgår vi børnehavens dagligdag grundigt. På dagsordenen til Forældremøderne er altid et "undringspunkt", som giver forældrene mulighed for at spørge ind til pædagogikken.

Derudover inviteres forældrene med til flere af vores Årstidsfester: Julefesten, Sommerfesten.

SAMMENHÆNGENDE OVERGANGE OG DET SIDSTE ÅR I BØRNEHAVEN

Barnet oplever mange overgange i sine første leveår. Både de store overgange, når det begynder i dagtilbud og senere i skole, og de mindre, daglige overgange, når barnet fx bliver afleveret om morgenen eller går fra én aktivitet til en anden. I alle typer af overgange er det vigtigt, at pædagogisk personale og forældre samarbejder om at skabe en oplevelse af sammenhæng, tryghed og trivsel hos barnet.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvordan arbejder vi ud fra læreplanen for at skabe sammenhæng for børn og forældre i overgangen fra hjem til dagtilbud, mellem dagtilbud og fra dagtilbud til skole og SFO/ fritidshjem?

- Er vi enige om, hvad der skal til fra begge parter for at skabe en sammenhængende overgang?

Hvordan arbejder vi med en tryk overgang til det næste tilbud?

- Fx aktiviteter som at besøge det nye sted, tæt dialog med fagprofessionelle fra andre tilbud, arbejde med overgangsobjekter o.l.

Oplever vi, at vi har et fælles værdisæt med det andet dagtilbud eller skole og SFO/ fritidshjem?

Hvad ved vi om dagplejerens/sundhedsplejerskens/ pædagogens/lærerens faglighed og daglige praksis?

- Hvordan kan vi blive klogere på det, og hvordan kan den viden bidrage til at skabe sammenhæng?

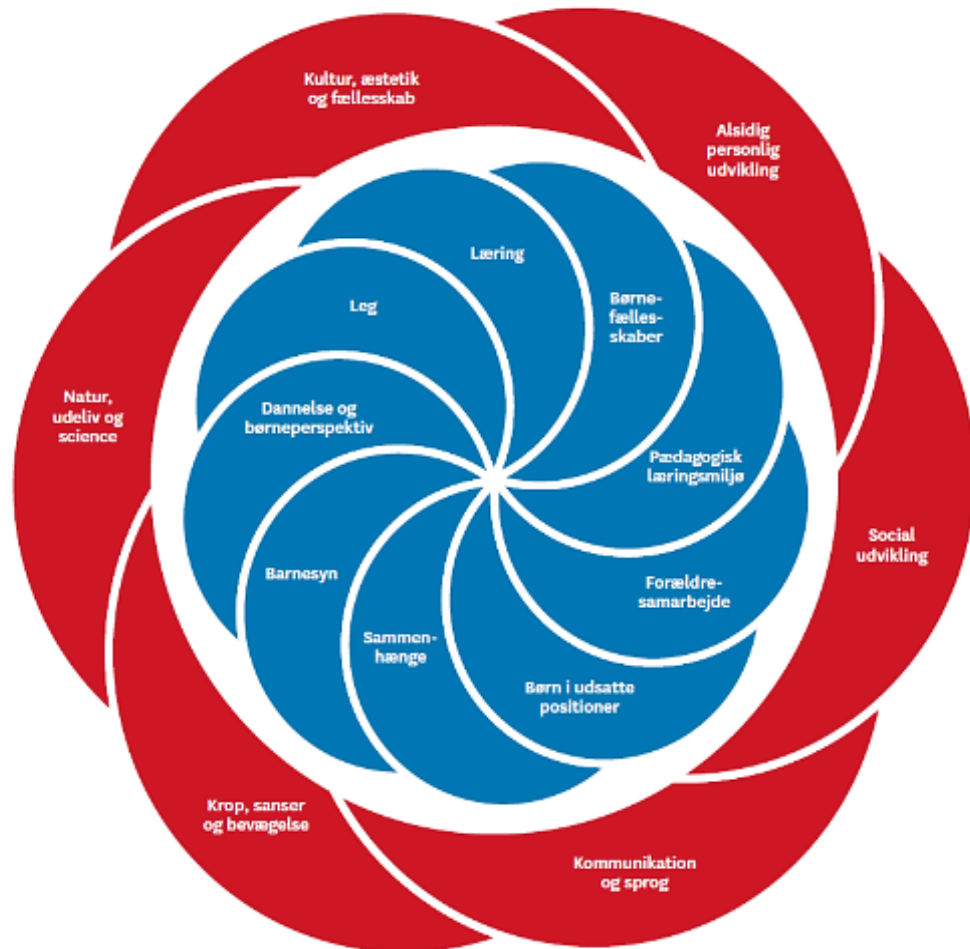
Skriv her

Ikke aktuelt Vuggestue

DET PÆDAGOGISKE GRUNDLAG OG SAMMENHÆNG TIL DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

Den styrkede pædagogiske læreplan Det fælles pædagogiske grundlag og de seks læreplanstemaer

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af seks læreplanstemaer. Der er fastsat en indholdsbeskrivelse for hvert læreplanstema, som beskriver de overordnede elementer, som ligger i det enkelte læreplanstema. I kan læse indholdsbeskrivelserne her: [Den styrkede pædagogiske læreplan - Rammer og indhold](#)

Herudover er der fastsat to pædagogiske mål for hvert læreplanstema. De to pædagogiske mål udtrykker sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Et læreplanstema skal altid ses i sammenhæng med det pædagogiske grundlag og de øvrige læreplanstemaer i den pædagogiske læreplan og det besluttet lokalt, hvordan de overordnede elementer konkret omsættes organisatorisk og pædagogisk i det pædagogiske læringsmiljø i hverdagen.

ARBEJDET MED DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse. Under hvert læreplanstema skal I derfor forholde jer til, hvordan I hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

De seks læreplanstemaer, som omhandler børnenes kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive læring er:

ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING

SOCIAL UDVIKLING

KOMMUNIKATION OG SPROG

KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

NATUR, UDELIV OG SCIENCE

KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB.

ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Pædagogiske mål for læreplanstematet Alsidig personlig udvikling

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Refleksion over sammenhæng til læringsmiljøet og det pædagogiske grundlag

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes alsidige udvikling, herunder deres nysgerrighed, gåpåmod og deltagelseskompetence via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

Et barn i trivsel er tro mod sig selv og bevidst om sin grænsesætning.

Et barn i trivsel fungerer godt socialt.

Vi ønsker at skabe rammer indenfor hvilke, børnene kan føle sig fri.

Vi ønsker at give dem efterlignelsesværdige forbilleder, de kan spejle sig i.

Gennem faste rutiner ønsker vi, at barnet føler sig trygt og har tilknytning til både børn og voksne

Når vi giver barnet mulighed for at udvikle sig personligt, tager vi udgangspunkt i at barnet skal gribe verden inden barnet kan begribe .

Det gør vi blandt andet ved at barnet altid har mulighed for at føle og røre ved vand jord sand

Høresansen sanglege

synssansen smukke æstiske omgivelser bestående af levende materialer uld silke træ (meget lidt plastik og kunststof)

Børnene deltager i ophængning af vasketøj, her oplever de luften (tøjet tørre), de oplever at have en vigtig opgave, der er brug for en.

Arbejdet med Alsidig personlig udvikling fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvilke tegn/pejlemærker ønsker vi at se?

Skriv her

Fordybelse :Kik indad når vi vil forstå barnet, kik udad når vi vil forstå os selv.

Arbejde mere med tilknytning :

Studie materiale -Barnets opdragelse , pædagogik og erkendelse af mennesket -kunsten at undervise

Gode opgaver:

Vasketøj

krybberner

Fjerne nettet fra sandkassen

Stille spande og skovle frem

vaske borde

feje ude og inde

Stille egen kop på bakken

Skubbe stolen ind efter sig

Smide papir i skraldespanden

når barnet er færdig med at spise skal de give skålen/tallerken til den voksne

SOCIAL UDVIKLING

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed. Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet alsidig personlig udvikling

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Social udvikling skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes sociale udvikling, herunder deres empati, deltagelseskompetence og medbestemmelse via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

I Solspiren er vi meget opmærksomme på barnets sociale kompetencer. Vi nævner alle børnene til vores daglige morgensang-og sender en hilsen til dem der holder fri.

Vi ønsker en veludviklet moral, der omfatter hensynet til andre og til sig selv.

Også her er den voksne nødt til at gå forrest med sine moralbegreber. De voksne må være inkluderende og omsorgsfulde og omgangstonen må altid være ordentlig både overfor forældre, kolleger og børnene.

Vi henstiller til forældrene, at man møder til tiden om morgenen. For det første kan vi så nå vores daglige rutiner, men for det vigtigste føler barnet, det er vigtigt at det er der – og ikke ligegyldigt.

Vores forskellige legezoner gøres klar inden børnene kommer om morgenen – her kan leges på kryds og tværs, her kan alle deltage uanset alder og køn. Enhver kan bidrage med noget særligt til de forskellige lege. De store hjælper de små, det giver også social dannelse og empati.

Arbejdet med Social udvikling fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvad vil vi se (tegn/pejlemærker)?

Skriv her

Skriv her

Vi ønsker fremadrettet at delagtiggøre forældrene mere i, hvad de sociale kompetencer gør godt for.

Vi ønsker at fremme det sociale samvær endnu mere. Ligesom man har store klassekammerater, der hjælper de små i skolerne, kan man også have en fastere fordeling af hvem, der hjælper hvem i Solspiren

Således udvikles børnenes empati og sympati for hinanden og ikke bare for en yndlings-kammerat.

KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB

Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet. Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden. Det pædagogiske personale skal derfor skabe et læringsmiljø, der formidler glæde ved æstetiske oplevelser og skabende praksis.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes muligheder for at indgå i forskellige kulturelle fællesskaber, som stimulerer deres fantasi, nysgerrighed og kreativitet via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

Børnene er en del af en Verdenskultur, en Dansk kultur, en familiekultur og en vuggestuekultur.

Vi tager udgangspunkt i vores mange årlige Fester. Disse giver børnene en oplevelse af lys og mørke = Lanternefesten hvor vi tænder vores lanterner og vandrer i mørke

Indre og ydre = Adventsfesten, hvor børnene går ind i en granspiral og tænder deres lille lys og går ud af spiralen igen (dette gøres dog symbolsk i vuggestuen)

det ydre og åbne i Sommerfesten, hvor alle synger og danser med små og store søskende og forældre i lystig ring.

Vores vuggestue er meget æstetisk indrettet. Både ude og inde, Der er altid smukke farver og pynt i vinduerne og på bordene.

Dukker og dyr bor i Solspiren- de er levende og ligger ikke i en skuffe, men pynter rundt omkring. Desuden har vi Rudolf Steiners anvisninger på dagens farve, som altid er i centrum = lilla mandag, rød tirsdag, gul onsdag, orange torsdag, grøn fredag. (blå lørdag og hvid/sort søndag)

Her er altid rent og pænt, og haven fremstår smuk.

Arbejdet med Kultur, æstetik og fællesskab fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvilke tegn/pejlemærker ønsker vi at se?

Vi ønsker at tage emner som kultur og dannelse op på vores forældremøder, således kan forældrene være med i processen og måske komme med nogle inputs.

KOMMUNIKATION OG SPROG

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Kommunikation og sprog

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Kommunikation og sprog skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes tilegnelse af sprogforståelse, ordforråd, udtale og sætningsdannelse i sammenhænge, der er meningsfulde for børn via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

Sproget udvikles meget bevidst i en Steinerinstitution.

Børnene får gennem den daglige sangleg givet et kolossalt ordforråd, de kan have glæde af resten af livet.

Desuden bruger vi rim og remser i sanglege og fingerlege.

Her er et eksempel, hvis man har svært ved at udtale k:

Arke barke bondekarake

Eller t :

Trip trap tramp

Disse rim flettes ind i finger legene således at bevægelserne kommer med.

Desuden gør vi meget ud af synonymmer i dagligdagen, således er hjemmesko både

Hjemmesko, indesko, sutsko og tøfler.

Er der især konsonanter nogen ikke kan udtale, hjælper det også at hoppe ind i solen (s) f.eks med et ordentligt hop!

Vi har også 5 fokus ord om måned som tager udgangspunkt i årstiden, sangene vi synger.

De sendes ud til forældrene så der her bygges en bro.

Overordnet ligger der en daglig rytme i kommunikationen, hvor overgangene mellem hver aktivitet igangsættes og afsluttes med sang -

eks. når vi går fra haven til gaderoben - når der vaskes hænder - når vi skal spise, efter maden før sangleg

Arbejdet med Kommunikation og sprog fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvilke tegn/pejlemærker ønsker vi at se?

Skriv her

Vi har stort set ingen sprog-udfordringer i Solspiren, så vi må konkludere, vi er på rette vej!

KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Børnene skal inviteres til at få mange forskellige kropslige erfaringer i et læringsmiljø, hvor bevægelsesglæde, kreativitet og leg er nøglebegreber, og hvor det pædagogiske personale motiverer børnene til at bevæge sig ved at vise glæde ved bevægelse og kropslig udfoldelse.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Refleksion over sammenhæng til Solspirens læringsmiljø

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes muligheder for at få erfaringer med krop og sanser, som stimulerer deres bevægelsesglæde via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

Vores hus og have er indrettet med mange motoriske udfordringer, der fremmer bevægelsesmønstret. Vores møbler kan roteres rundt og blive til skibe og hoppe-skamler og i haven er balancebomme og stubbe, der kan flyttes, stables ovenpå hinanden og hoppes fra.

Der er talrige klatremuligheder både i haven. I mosen løber og springer børnene også – de er stort set ikke i ro.

Vi har i haven mange niveauer der er trapper, bakker, stubbe, forskellig underlag. Sanglegen giver også mulighed for megen bevægelse på alle mulige måder.

Arbejdet med Krop, sanser og bevægelse fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvilke tegn/pejlemærker ønsker vi at se?**Skriv her**

Vi har rigeligt med kropslige udfoldelsesmuligheder i øjeblikket, men tænker hele tiden over endnu bedre muligheder... Hvis de findes...

NATUR, UDELIV OG SCIENCE

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også et grundlag for at arbejde med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur. Det pædagogiske personale skal opmuntre børnene til at foretage egne undersøgelser samt støtte og guide dem i at turde øve sig igen og igen for derved at opbygge en grundlæggende tillid

Pædagogiske mål for læreplanstemaet Natur, udeliv og science

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaet Krop, sanser og bevægelse skal tage udgangspunkt i beskrivelsen af temaet og to pædagogiske mål målrettet børn i aldersgruppen 0-5 år. De to pædagogiske mål er følgende:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Refleksion over sammenhæng til [institutionens navn] læringsmiljø

Nedenfor skal I beskrive, hvordan jeres pædagogiske læringsmiljø understøtter børnenes muligheder for at få erfaringer med natur og science, som stimulerer deres nysgerrighed og lyst til at udforske via både børneinitierede og vokseninitierede aktiviteter. Hav også opmærksomhed på de pædagogiske hverdagsaktiviteter og legen.

Skriv her

Hver dag oplever vi nye ting i naturen. I øjeblikket (april) er det særligt at følge en fuglerede med æg, der bliver ruget på indtil fugleungerne kommer frem...

Og frøerne i mosen fra æg til hale tusse.

Vi ser hvert år ællinger i mose og sø, allerede når Andemor og Andefar går ind i vores have ved vi, foråret er kommet.

I Solspirens have planter vi frø og ser det komme op –

September byder på æbler, man kan nyde som de er – eller lave most af.

Arbejdet med Natur, udeliv og science fremadrettet

Nedenfor skal I reflektere over, hvilken udvikling I ønsker at skabe rammerne for fremadrette, og hvilke tegn/pejlemærker, der kan indikere, at I er på rette vej.

Hvilke tegn/pejlemærker ønsker vi at se?

Skriv her

Vi laver mad til fuglene af grød resterne -

Ved frost laver vi is pynt is lanterner

ØVRIGE ELEMENTER

DET FYSISKE, PSYKISKE OG ÆSTETISKE BØRNEMILJØ

Begrebet børnemiljø er et samlende begreb for det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbudet, hvor det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø skal forstås bredt.

Børnemiljøet i dagtilbuddet skal vurderes i et børneperspektiv. Det indebærer, at børnemiljøet skal vurderes med børnenes øjne, ligesom børnenes oplevelser skal inddrages i vurderingen af børnemiljøet afhængigt af børnenes alder og modenhed.

Der lægges vægt på, at børnene inddrages i forbindelse med forhold, der vedrører dem selv, jf. FN's Børnekonventions artikel 12 om barnets ret til at give udtryk for sin mening og krav på, at denne mening respekteres.

Fysisk børnemiljø

Det fysiske børnemiljø kan eksempelvis omhandle støjniveau, indeklima, plads til fysisk udfoldelse og stille aktiviteter, hygiejneforhold, lysforhold, garderobe, legeplads og udearealer, stuerne indretning og størrelse mv.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

I kan f.eks. reflektere over følgende:

- Jeres arbejde med det fysiske børnemiljø og jeres faglige overvejelser i den forbindelse.
- Hvordan I arbejder med at vurdere børnemiljøet i et børneperspektiv.

Skriv her

Vi gør meget ud af æstetikken både udendørs og indendørs. Farverne i Solspiren dekorationer skal være i samspil med årets gang – således kun snefnug på vinduerne om vinteren f.eks.

Vi lægger vægt på legetøjets og alle materialernes kvalitet. Vi dekorerer helst med silke, bomuld og uld, som også meget af vores legetøj er fremstillet af. Tingene skal være rare at røre ved.

Der gøres meget ud af oprydningen, som skal være en glæde for både børn og voksne.

Børnene er meget glade for oprydningen som en del af den daglige rutine. Ved spisningen dækkes bordet op med blomster og pynt – og et lille lys tændes.

Vi tager altid udgangspunkt i at miljøet omkring barnet er i øjenhøjde. De voksne skal ned på hug. Vi arbejder ind i at børnene leger i overskuelige grupper.

Den voksne tager ansvaret for varmt tøj, når det er koldt og bevægelighed, men barnet skal også have en følelse af selvhjulpenhed.

Psykisk børnemiljø

Det psykiske børnemiljø kan fx omhandle samspillet mellem børn og voksne, herunder om samspillet er kendetegnet ved gensidig respekt og tolerance, børnenes indbyrdes samspil, herunder om børnene i deres sprog og handlinger indbyrdes respekterer hinanden, om der blandt børn og personale er plads til og accept af menneskers forskellighed, om der finder mobning sted blandt børnene, mv.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

I kan f.eks. reflektere over følgende:

- Jeres arbejde med det psykiske børnemiljø og jeres faglige overvejelser i den forbindelse.
- Hvordan I arbejder med at vurdere børnemiljøet i et børneperspektiv.

Skriv her

Det psykiske børnemiljø er udelukkende baseret på den voksnes glæde og entusiasme ved sit arbejde. Er man træt og slidt bliver atmosfæren derefter.

Vi arbejder med at hænge vores problemer på kontoret, inden vi går glade ind til børnene. Det er den højeste grad af faglighed altid at omgå barnet med glæde.

Hvis barnet gør noget uhensigtsmæssigt, efterligner det bare noget i omgivelserne, som ikke er i orden.

Vi går meget op i børneperspektivet – og det er vores erfaring, at alting skal være som det plejer. Sætter man f.eks. børnenes borde anderledes bliver de i første omgang utrygge og vil gerne have dem tilbage på plads... Ændrer man de voksnes faste pladser ved bordet, er det også helt galt.

Der skal være indre ro i en institution

- Både inde i huset og indeni de voksne.

Æstetisk børnemiljø

Det æstetiske børnemiljø kan fx omhandle, hvorvidt stuerne indretning og udsmykning virker stimulerende og inspirerende på børnene, samt hvorvidt omgivelserne indenfor og udenfor er udformet på en måde, som fremmer børnenes lyst til at bevæge og udfolde sig, fordybe sig, have stille lege mv.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

I kan f.eks. reflektere over følgende:

- Jeres arbejde med det æstetiske børnemiljø og jeres faglige overvejelser i den forbindelse.
- Hvordan I arbejder med at vurdere børnemiljøet i et børneperspektiv.

Skriv her

Vi har altid opmærksomheden på børnenes trivsel i børnemiljøet. Hvis noget ikke fungerer tager vi det op som case på personalemødet og handler på det.

SAMSPIL OG RELATIONER

I dagtilbud indgår barnet i et fællesskab med andre børn og voksne, som er fælles om at skabe det sociale rum, som de enkelte børn lærer og udvikler sig igennem. Sammen med det pædagogiske personale har de andre børn betydning for, hvilke erfaringer det enkelte barn gør sig, når det er i dagtilbuddet.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvad kendetegner de situationer, hvor vi oplever et nærvær mellem os og børnene, og vi er fordybede sammen?

- Hvad skal der til, for at nærvær og fordybelse opstår?
- Hvad kan vi gøre for at få mere af det?

Hvordan kommunikerer vi med børnene, både kropsligt og sprogligt, i forskellige situationer?

- Hvad oplever vi, er en god kommunikation mellem os og børnene?
- Har vi fokus på at spørge ind til børnenes oplevelse med åbne spørgsmål som:
"Kan du fortælle mig, hvad der skete?"
"Hvordan kan vi løse det sammen?"
"Hvilke andre ideer kan du komme i tanke om?"

Hvornår oplever vi, at vi ikke er tilgængelige for børnene og ikke har mulighed for at reagere på deres behov?

- Hvad kendetegner de situationer, og hvad kan vi gøre anderledes for at ændre på dem?

Hvordan kan vi understøtte det enkelte barns trygge tilknytning gennem det pædagogiske arbejde med hele børnegruppen?

Skriv her

I vores pædagogik indgår ikke intellektuelle samtaler med børnene. Men ved at vise kærlighed, forståelse og begejstring opstår den bedste kommunikation af alle – nemlig tilknytningen voksen og barn imellem.

Vi oplever, børn i dag har meget brug for inderlighed og samhørighed. En stille stund, en sang, en spontan fortælling, et knus giver den bedste form for kommunikation og den varmeste tilknytning.

EVALUERING

Evaluerende pædagogisk praksis handler om løbende og systematisk at evaluere sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. En systematisk evaluerende pædagogisk praksis styrker kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og sikrer, at det hele tiden er justeret og tilpasset den aktuelle børnegruppes behov.

Reflektér - tag udgangspunkt i jeres daglige praksis og kom gerne med konkrete eksempler. Skriv refleksionerne i tekstboksen.

Hvordan undersøger og evaluerer vi det pædagogiske læringsmiljø i sammenhæng med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse?

- Har vi fastsat et fokus eller formål med vores løbende evaluering af det pædagogiske læringsmiljø?
- Hvor står vi stærkt/svagt?
- Hvordan oplever vi, at vi fagligt set er klædt på til at evaluere og undersøge?

Hvordan sikrer vi, at vores evalueringer har fokus på sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse frem for blot på aktiviteterne eller blot på børnenes læring?

Hvad gør vi for at sikre, at vores løbende evaluering er systematisk?

- Hvordan definerer vi "systematisk"?

Hvordan sikrer vi, at vi anvender den viden, vi får fra vores evaluering, til at justere vores pædagogiske læringsmiljø?

- Hvornår har en konkret evaluering senest givet ny indsigt i børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse, der har ført til en ændring i vores praksis?

Skriv her

Vi evaluerer altid vores praksis både i bestyrelsessammenhæng og på personalemøderne.

Generelt er vi begejstrede og engagerede i vores pædagogik – men der er altid plads til forbedring.

Det vil vi fremover koncentrere os endnu mere om.

INDDRAGELSE OG SAMARBEJDE

Arbejdet i forældrebestyrelsen skal tilrettelægges lokalt og på en måde, så det giver mening i dagligdagen for både forældrebestyrelsen og det pædagogiske personale. Som led i dette arbejde vil forældrebestyrelsen skulle inddrages i, hvordan ressourcer i lokalsamfundet vil kunne bringes i spil med henblik på at skabe trygge og pædagogiske læringsmiljøer for børn i dagtilbud.

Inddragelse af forældrebestyrelsen

Det er lederen, der i forbindelse med udarbejdelse af den pædagogiske læreplan sikrer, at forældrebestyrelsen bliver inddraget i processen omkring udarbejdelse, evaluering af og opfølgning på den pædagogiske læreplan.

Beskriv kort, hvordan forældrebestyrelsen inddrages i arbejdet med læreplanen.

Skriv her

Lærerplanerne tages op på hvert bestyrelsemøde.

Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Beskriv kort, hvordan lokalsamfundet inddrages som en ressource med henblik på at skabe trygge og pædagogiske læringsmiljøer for børnene.

Skriv her

Vores hus ligger op ad Brobæk mose, hvor omkring vi har vores daglige gang.

Vi ser træfældning og skovning. Møder de samme mennesker på vor daglige gåtur, hilser og får en lille snak.

Vi har også dagligt kontakt med børn og voksne på Vidarskolen som vi ligger ved siden af.

UDVIKLINGSPLANER

Tag stilling til inden for hvilke områder I har behov for udvikling og tag stilling til hvilke områder I vil fokusere særligt på. Overvej de fire nedenstående tiltag og beslut det næste skridt.

INDHENTE OG FORANKRE NYE PERSPEKTIVER I PRAKSIS?

IGANGSÆTTE KONKRETE TILTAG?

INDDRAGE MERE VIDEN UDEFRA?

INDSAMLE MERE INFORMATION OM EGEN PRAKSIS?

Når I har besluttet jeres næste skridt, kan I lave en eller flere udviklingsplaner, der beskriver hvordan I vil styrke de dele af jeres pædagogiske praksis, hvor I har vurderet, at der er behov for udvikling.

Vi vil installere en vandtrappe i Solspiren – ligeså snart vi får råd til det...